

Enholmen mot 2022

1 Sammanfattning

Ön Enholmen 800 meter från Slite på östra Gotland kan berätta om Gotlands försvar sedan 1600-talet till och med nutid. Under de senaste åren har Othem Boge Hembygdsförening, Slite Intresseförening och Slite Utveckling arbetat med att utveckla ön som ett starkare besöksmål. Intresset för militärhistoria är stort. Ön är ett spännande besöksmål för barn. Att få gå på upptäcktsfärd både bland ruiner och inne i donjonerna inspirerar alla åldrar och skapar minnesrika upplevelser. Fortifikationsverket och Statens Fastighetsverk har investerat många miljoner för att bevara donjonerna i gott skick. De har förbättrat elektriciteten, rustat picnic-plats och den tidigare smedjan. Slite Utveckling har sökt bidrag och kunnat genomföra affärsplan, förbättrat utställning med modell över Karlsvärds fästning och flyttat två kanoner från Fårösund till ön. Målet har varit att finna en företagare/entreprenör som kan driva en komplett verksamhet.

En flaskhals för att kunna utveckla en kommersiell verksamhet är transporterna. Arbetsgruppen har tittat på olika möjligheter för att förbättra infrastrukturen på ön och för att finna nya lösningar på båttrafiken. En annan flaskhals är underlaget, för liten befolkning och för få turister på Gotland. Ön är utvecklingsbar för små och stora grupper och diverse evenemang. Rapporten som följer ger ett underlag för de som vill finna utvecklingsmöjligheter. Sex olika scenarier är framtagna med underlag om kostnader och tillstånd. Under 2019 kommer organiserade turer med guidning att bli genomförda samt arrangemang för olika grupper. Utvärdering kommer att ske varje höst och intressenter är välkomna att medverka för en fortsättning i någon form.

2 Bakgrund

Ön Enholmen med fastighetsbeteckning 1:1 ligger vid inloppet till Slite inom Region Gotland. Den är 600 m lång i nordsydlig riktning och 450 m bred. Höjden är cirka 15 m. Enholmen är en av få platser i Sverige med en militär historia från 1600-talet fram till i dag. Den ger dessutom en god bild av den gottländska försvarshistorien.

Hela kuststräckan Fårösund - Bungenäs - Furillen - Valleviken - Slite - Åminne som går under namnet Slite Skärgård är idag förenat med bad, sol, god mat, kajakpaddling, fågelskådning osv. För tjugo år sedan dominerade militären.

Tillsynsman under många år var Gunnar Svensson. Han var anställd av Kustbevakningen. Men framför allt tog han ett personligt stort engagemang och såg till att Othem Boge Hembygdsförening blev delaktig. Hembygdsföreningen bildades 1977 när Roger Öhrman startade studiecirklar för att utröna mer om Slite.

Gunnar Svensson skapade en rundtur runt ön med 13 stolpar och en karta med förklarande information. Smedjan gjorde han i ordning med bild- och kartmaterial. Stolparna och informationen är fortfarande en viktig del i rundturen. Gunnar är kunnig när det gäller Enholmen har guidat många personer runt ön och han betyder mycket för hembygdsföreningen. Enholmens dag är på hans initiativ och genomförs tredje söndagen i juli sedan 1980-talet. Föreningen bjuder då in allmänheten till en båttur till ön.

Bengt Hammarhjelm tidigare sektionschef vid Gotlands Regemente har skrivit en hel del om Gotlands militära historia och bland annat boken Karlsvärds. En utförlig bok om fästningen på ön.

År 2010 aviserade Fortifikationsverket att de ville sälja ön. Slitebor Mats Hedström tog initiativ till en namninsamling för att förhindra försäljningen och samlande in 870 namnunderskrifter.

Båtklubben i Slite byggde om bryggan ca 2010 och år 2015 anlade de tre bojar. Slite Intresseförening och Slite Utveckling startade frukostträffar 2012. Vid dessa träffar kom frågan upp om Enholmen. Mats Hedström tillsammans med de båda organisationer och hembygdsföreningen sökte pengar via Länsstyrelsen Gotland för att göra en utredning.

En arbetsgrupp bildades med Lars Gahnström Slite utveckling som ordförande samt Ulf Blom Othem Boge Hembygdsförening, Mats Hedström initiativtagare, Malin Svärd Slite Dykservice och Mait Juhlin Slite Intresseförening.

Fortifikationsverket hade beställt en utredning av Gotlands Museum för att bland utröna dess behov av renovering. Eva Selin genomförde den tillsammans med några kollegor. Eftersom rapporten var hemligstämplad beställde Othem Boge Hembygdsförening en ny. Med utredningen som underlag besökte en delegation utredaren på Riksantikvarieämbetet. Ämbetet hade i uppdrag att se över samtliga militära anläggningar som inte var funktionella för Fortifikationsverket och föreslå vad de borde göra med dem, SOU 2013:55, Statens kulturfastigheter – urval och förvaltning för framtiden. Utredare Inger Liliequist blev uppvaktad av en gotländsk delegation. Om det var det besöket som var avgörande för att ön aldrig blev utannonserade och såld kan ingen idag svara på.

Till ön har Slitebona alltid åkt. Slite Båtklubb jollekurser har ön som mål efter en veckas kurs. Slite Båtklubb har ofta träffar på ön. Skolungdomar paddlar ut för att roa sig osv. Många Slitebor har något att berätta om ön. Fiskare Bertil Klingvall arrangerade turer med sin fiskebåt till olika öar. De fiskade och tillagade fisken för det mesta på Enholmen. Bertil placerade utrustning i smedjan och kunde ordna aktiviteter och mat för mindre grupper. Bertil Klingvall hade från mitten av 1990-talet till och med 2017 fiskebutik varje sommar i Slite hamn. För 60 kr körde han ut den som ville till ön.

Kurt Siltberg transporterade också besökare till ön med sin fiskebåt Linnea. Kunskapen om dessa turer var endast tillgängliga vid hamnen i Slite. På våren 2013 gjorde firma Kommunikation Mait Juhlin en överenskommelse med Kurt Siltberg. De annonserade i Destination Gotlands program om turer till Enholmen. Sommaren 2014 genomförde Mait Juhlin turerna på uppdrag för Slite Utveckling.

Fortifikationsverket hade meddelat att de har inget att säga om Enholmen förrän tidigast 2015. Men i samband med förändringar inom Länsstyrelsen och olika aktiviteter på Gotland uppvaktade Fortifikationsverket Slite Utveckling med frågan om de ville organisera turer till ön 2014 och om de ville ta ansvaret. Dock tillät de inte visning av försvarsverken eftersom de ansågs vara i för dåligt skick.

Sommaren 2015 genomförde Kurt Siltberg i samarbete med Slite Utveckling organiserade turer två avgångar varje tisdag under juli. Dessutom gruppresor. Barn under 12 år ingen kostnad. Dock max 12 passagerare per tur. Bertil Klingvall transporterade också med fiskebåten Viggen.

Othem-Boge Hembygdsförening har museum i smedjan. De har gjort underlaget till informationen till de 13 informationsplatserna. Länsstyrelsen i samarbete med St Fastighetsverk och Fortifikationsverket har 2015 monterat nya informationsskyltar på svenska och engelska.

Kjell Nilsson Graute gård har tillstånd att ha lammbetning och erhåller EU-bidrag. Lammen ska levereras efter midsommar. Önskvärt är i mitten av augusti

Under vinterhalvåret 2015-2016 organiserade Slite Utveckling en föreläsningsserie i samarbete med ABF och Gotlands Militära Museer. Målet var att ur gruppen finna några som var intresserade att guida på ön. Inför sommaren 2016 blev det klart att Slite Utveckling fick visa försvarsverken om någon följde med, låste upp och såg till att alla kom ut. Två till tre guider blev tillgängliga. Guider som fick skälig ersättning. Slite Utveckling vill inte bygga verksamhet på frivilliga. Guidning inkl båtresa 290 kr per vuxen. Barn under 12 år ingen kostnad. Försäljning av biljetter via Destination Gotland och Ticnet/Roma bokningen. Vissa stod vid hamnen och chansade. Grupper direkt via Slite utveckling. 2016 tisdagar i juli. 2017 från vecka 26 tis och torsdagar kl 10 resp kl 13 till och med första veckan i augusti.

Fortifikationsverket har lagt om taket på båda donjonerna och installerat ventilation, förbättrat picknickplats, justerat brygga, stigar samt renoverat smedjan 2014-2015 samt iordningställt ny temporär toalett sommaren 2018. Våren 2015 muddring som håller cirka fem år. Under 2016 och 2017 installerade Statens Fastighetsverk tydliga elbelysta markeringar för nödutgångar. Samtidigt pågick en utredning om organisationsförändring inom de statliga myndigheterna.

20150101 tog Statens Fastighetsverk över ansvaret.

Statens Fastighetsverk genomförd 4 nov 2015 SWOT – analys. Se bilaga från möte 4 nov 2015, arrangerat av Statens Fastighetsverk.

2015 intensifierade Länsstyrelsen arbetet igen med att bilda ett marint reservat i delar av Slite skärgård. Enholmen kommer ej att ingå men kan fungera som inkörsporten till reservatet. Beslut om reservatet skulle ha kommit under 2018.

För att Enholmen skulle kunna bli ett starkare besöksmål och för att en entreprenör ska kunna driva sommarverksamhet krävs att infrastrukturen blir betydligt bättre.

Fiskare Kurt Siltberg med båt Linnea och fiskare Bertil Klingvall med Vigen kör vardera max 12 vuxna. Båten Linnea är välskött med ny tystgående motor från sommaren 2015. Fiskare B Klingvall dog hösten 2018. Om någon efter honom tar över trafiken är osäkert. Det finns inget underlag för yrkesfiskare även om det finns en efterfrågan på färsk fisk. Fiskaffären i hamnen drivs i ny regi från 2018.

Slite standby startade i sommaren 2018 trafik från strandbyn till ön. De säljer biljetter till guidning. Guidningen samordnas med avgångarna från Slite hamn.

Geocach på ett flertal platser, privata initiativ.

Statens Fastighetsverk har tecknat avtal med Slite Utveckling för att bedriva besöksverksamhet och visning av donjonerna. Kurt Siltberg sköter tillsyn med betydande uppgifter på uppdrag av Fortifikationsverket/Statens Fastighetsverk. Överenskommelse för 2019 är ej klar.

Under 2016 arbetade Slite Utveckling inom arbetsgruppen med en ansökan till Leader Gute för att få bidrag till förbättrad infrastruktur på ön; enklare camping, utrustning till donjon för att kunna genomföra evenemang, miljövänliga mulltoaletter samt test av båt.

Mars 2017 meddelade Leader att de istället rekommenderade att Slite Utveckling skulle ta fram en driftsplan.

3. Förändringsarbete 2017-2018

Under 2017 och 2018 organiserade Site Utveckling guideade turer med fasta avgångar 12 dagar vid två klockslag dessa dagar. Bokning vida Destination Gotland och Ticnet/Romabokningen. Fiskebåtarna Linnea och Vigen.

I september 2017 träffades guider och skepparna för utvärdering och planering av 2018. I september 2018 träffades en större grupp för att diskutera framtiden.

Slite Utveckling fick bidrag av Gotlandsfonden Hallwylska för att förbättra utställningsdelen i smedjan. Sjöfartsmuseet under ledning av Gunnar Sillén organiserade en studiecirkel i regi ABF för att bygga en modell av Karlsvärds fästning i papper mache. Några av bilderna på väggarna i smedjan blev utbytta. Invigning i juni 2018. Arbetet filmade Sebastian Gårdhagen. Han arbetar för att göra en film om byggandet av fästningen.

Det olika arbetsprocesserna som har pågått under 2017 och 2018 har bidragit till många samtal om verksamheten på ön och dessa samtal har format de sex scenarierna nedan.

Transport

Flaskhalsen är transporten till ön. Idag fungerar organiserade bokningsbara turer. Men för att driva kommersiell verksamhet bör det finnas mer än båt som kan transportera en mindre grupp eller max 12 personer. Under åren har möjlighet att använda servicebåt blivit undersökt. Servicebåt är den båt som Skeppsmäklaren Ekman anlitar för att få ut personal, livsmedel osv till fartygen som ligger på redde utanför Slite. Servicebåten är aktiv cirka en gång per månad. Idag står Sjöfartsverket för dessa transporter. Men om det hade funnits en privat aktör hade Skeppsmäklaren varit tvungna att anlita dem. I nuläget är det inte möjligt att använda den kombinationen.

Exklusiva turer

- Ska vi arrangera exklusiva turer till ett pris på minst 600 kr per person? I nuläget ser ingen att den målgruppen finns. Men det beror också på att för att öka exklusiviteten måste servicenivån bli förändrad.

Affärsplan

Under 2015 utformade projektgruppen en affärsplan. Under 2018 blev den något omformulerad. Se bilaga.

3. 1 Resultat av förändringsarbete Enholmen 2022 - Vad är möjligt ?

Under år 2019 pågår diskussioner om scenarier 1 – 3. Om intressent kan bevaka och hålla intresset uppe kan det ske en utveckling, se scenarier 4 – 6. Statens Fastighetsverk äger ön. Slite Utveckling AB driver turer och guidade visningar i donjon enligt överenskommelse med krav på att det ej får generera underskott. Andra aktörer kan organisera olika slag av aktiviteter:

3.1.1 Vi gör ingenting. Samma nivå som 2011

Othem Boge Hembygdsförening genomför sin Enholmens dag, en söndag i juli. Skeppare kan eventuellt finnas tillgänglig om någon vill åka ut. Slite Strandby kör badbåt ut. Det förekom dock inte 2011.

3.1.2 Samma som 2016-2018

Guidade visning av ön och donjon. Två till fyra turer i veckan under juli månad samt visningar för grupper. Slite Stranby kör badbåt ut.

Konferensgrupper i smedjan via Slite Strandby, Slitebadens Hotell eller annan aktör.

Förutsättning: Kanonerna måste vara på plats. Donjonerna och smedjan städade.

Guider och skeppare med båt

Företagare som sköter marknadsföring och bokning

3.1.3 Samma som 2016-2018 plus renoverad barack och möbler i donjon.

Se punkt 2 plus att baracken blir tillgänglig för enklare övernattningar och evenemang. Donjon blir inredd med enklare bord och bänkar.

3.1.4 Omsättning på 200 000 kr

För att få en företagare att satsa bör man kunna garantera en 200 000 kr i omsättning.

Då förutsätter det att företagarna kan köra båt själv och guida eller ha tillgången till både och på ett enkelt sätt. Dessutom måste företagaren satsa på marknadsföring och kombinera med annan verksamhet.

3.1.5 Aktivitets- och evenemangsön - Lyfta till 10 000 besökare eller omsättning på 300 000 kr

Ett krafttag tillsammans med övriga militära anläggningar och historiska institutioner på Gotland för att utveckla rätt förutsättningar.

Förutsättning: Bättre toaletter än dagens tunna.
Nyheter inom aktivitet.
Krafttag inom marknadsföring

3.1.6 En militärhistorisk ö - en internationell attraktion. Då kan ev Enholmen bli en lönsam turistprodukt

Genom samarbete med aktörer i Slite och nationella aktörer kan det vara möjligt att betydligt öka besöksfrekvensen.

En megasatsning tillsammans med gotländsk besöksnäring och primärt de militärhistoriska. En satsning som tar minst fem år att bygga upp. Tveksamt eftersom nuvarande svensk turism och speciellt gotländsk ännu inte är på den nivån.

Förutsättning: I kombination med punkt 5.

4. Driften

Ägaren Statens Fastighetsverk står för service och skötsel på och av ön. Hantering av sopor och toalett. Utedass med tunna. Elektricitet i donjoner och smedja. Uthyrning av ön till Graute gård för lammbetning. Försvarsmakten gör någon form av övning cirka en gång per år.

Transporter Slite – Enholmen

Tillgängligt mars 2019:

Fiskebåt Linnea, ägare och skeppare Kurt Siltberg. Max 12 passagerare per tur.

Motorbåt från Slite Strandby max 8 passagerare.

Kajaker 1-20 till uthyrning vid Slite Strandby

Kostnader: förutom hamnavgift för båt vid Slite hamn debiterar Region Gotland passageraravgift 5:60 kr/person.

4.2 Driften – underlag för att kunna utveckla verksamheten

Transporter

Yrkesmässig transport av max 12 passagerare:

Om båten är över 15 m krävs det fartygscertifikat för att transportera 12 passagerare. Om båten är 5-15 m krävs är det du som fartygsägare som själv kontrollerar och ansvarar för att fartyget uppfyller de regler som gäller och att fartyget är sjövärdigt och att din verksamhet är säker.

Förslag till utökad infrastruktur

Toalett istället för tunna: Mulltoalett Clivus Multrum, anpassad för funktionshindrade. Pris 120 000 kr.

Tillstånd:

1. Strandskyddsdispens, Länsstyrelsen på Gotland: Strandskyddsdispens och tillstånd enligt reglerna för Naturreservatet Gotlandskusten för att bygga nya toaletter. Vem som helst kan söka dispens, men man får inte göra något på annans mark utan markägarens medgivande.

Dispens krävs för alla typ av byggnationer, även utedass med tunnor. 3700 kr

2. Bygglov Region Gotland ansökan krävs och kostar enligt Plan- och bygglovstaxa 2019: 14 550 kr

3. Miljö- och Hälsa Region Gotland. För att installera en annan toalettlösning än vanlig vattenspolande toalett krävs en ansökan. Blankett för latrinkompostering. Taxa för prövning och tillsyn inom miljöbalkens område. Prövning av ansökan att inrätta annat slag av toalett än vattentoalett enligt vad kommunen föreskrivit med stöd av 40 § förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd 2 x timtaxa (timtaxa 2019: 940 kr).
Handläggning av ansökan om miljötoalett: 1900 kr.

Vatten, brunnborrning

Miljöskyddsinspektör Magnus Pettersson Region Gotland betr brunnborrningen: Det krävs inte någon prövning hos miljö- och byggnämnden för själva upptaget eller renovering av brunnen. Dock är det viktigt att ni presenterar vad de tänker göra för Länsstyrelsen (huvudmannen för reservatet) i god tid innan åtgärder. Det kan ju bli en del markskador, t ex hjulspår, uppstå borrhax etc. vid renoveringen.

Inga tillstånd behövs för brunnen enligt Länsstyrelsen

Muddring, nödvändigt preliminärt år 2020, 2025, 2030

Länsstyrelsen: Tillstånd för vattenverksamhet behövs för muddring. Muddring kräver minst en anmälan till Länsstyrelsen på Gotland (eventuellt en tillståndsansökan till Mark- och miljödomstolen beroende på muddringens omfattning.)

<https://www.lansstyrelsen.se/gotland/privat/djur-och-natur/vatten/vattenverksamhet.html>

Klicka under "+" under "vilka vattenverksamheter kan anmälas".

Beroende på vad ni vill göra med de bortmuddrade massorna sedan kan en anmälan också behöva göras till Regionen, enhet miljö- och hälsoskydd, team miljö. Tex om massorna måste avvattnad eller om materialet ska användas för anläggningsändamål. En bedömning om detta brukar göras efter att muddermassornas föroreningsgrad har bedömts.

Rapport gällande muddermassor:

<https://www.havochvatten.se/download/18.4c271c50163bf560e38ec76c/1545057890966/rapport-2018-19-muddring-och-hantering-av-muddermassor.pdf>

5. Stärka attraktionskraften av Enholmen

Följande förslag är diskuterade med berörda företag och organisationer.

Installera två kanoner och tidsenliggöra donjonerna

Placera kanonerna på lämpligt ställe i och utanför donjonerna

Redskap och tre arbetsdagar för 10 personer personal för att ställa iordning kanonerna samt städa lokalerna. I samarbete med museerna finna material för att höga värdet av upplevelsen. Bilaga ansökan till Riksantikvarieämbetet. 124 000 kr.

Levandegöra och stärka informationen

Länsmuseet genomför ljus och ljud samt rekvisita. Information i smedjan om ön. Tydliggöra modellen. Bif offert. 400 000 kr.

Belysning i västra donjonen

För att synliggöra ön under den mörka årstiden. Bif offert 90 000 kr

Stärka upplevelsen av Enholmen – barn

Här kan det bli individuella projekt eller också starka samarbeten.

Ett serious game spel för såväl barn som vuxna. 200 000 kr

Barnspår Pedagogiks idé utformas av Länsmuseet. Bif offert. 50 000 kr

Samarbeta med Bergmancenter. Finna en form kring fred – krig - flykt

Film – en dokumentär förenad med historik om att bygga Karlsvärds fästning. En första del är inspelad i samband med modellbygge under våren 2018.

Produktion Gårdhagen Film. Bif offert. Pris för slutproduktion av material: 243 000 kr

Skapa praktiska förutsättningar för evenemang

Bord, bänkar och stolar. Värme genom kläder eller element.

Bänkar och bord. 200 platser. Bif offert på material. 70 000 kr

Statens Fastighetsverk har tittat på möjligheterna.

Smedjan; nya stolar, duk, ny belysning. 30 000 kr

Renovering av barack

Baracken vid östra donjonen. Kostnad för upprustning av baracken avgör Statens Fastighetsverk.

Diskussion pågår mellan Statens Fastighetsverk och Slite strandby beträffande eventuell renovering.

Bilagor

- Affärsplan skriven november 2018

- SWOT 2015

- Offerter

Slite Utveckling 201903mj

Affärsplan

1. Bakgrund

Ön Enholmen med fastighetsbeteckning 1:1 ligger vid inloppet till Slite inom Region Gotland. Den är 600 m lång i nordsydlig riktning och 450 m bred. Höjden är cirka 15 m. Hela ön ägs av staten och förvaltas av Statens Fastighetsverk från 2015-01-01. Enholmen är en av få platser i Sverige med en militär historia från 1600-talet fram till i dag. Den ger dessutom en god bild av den gotländska försvarshistorien.

Hela kuststräckan Fårösund - Bungenäs - Furillen - Valleviken - Slite - Åminne som går under namnet Slite Skärgård är idag förenat med bad, sol, god mat, kajakpaddling, fågelskådning osv. För tjugo år sedan dominerade militären.

2015 intensifierade Länsstyrelsen arbetet igen med att bilda ett marint reservat i delar av Slite skärgård. Enholmen kommer ej att ingå men kan fungera som inkörsporten till reservatet. Beslut om reservatet kan komma i slutet av 2018.

Fortifikationsverket har lagt om taket på båda donjonerna och installerat ventilation, byggt ny picknickplats, justerat brygga, stigar samt renoverat smedjan 2014 - 2015 samt iordningställt ny temporär toalett sommaren 2018. Våren 2015 muddring som håller cirka fem år. Under 2016 och 2017 installerade Statens Fastighetsverk tydliga elbelysta markeringar för nödutgångar. Fiskare Kurt Siltberg med båt Linnea och fiskare Bertil Klingvall med Viggen kör vardera max 12 vuxna. Båten Linnea är välskött med ny tystgående motor från sommaren 2015. Fiskare B Klingvall dog hösten 2018 och vem som tar över den verksamheten är osäkert.

Slite strandby startade i sommaren 2018 trafik från strandbyn till ön.

2. Nuläge

Donjonerna är ej öppna. Slite Utveckling har tecknat avtal för att bedriva besöksverksamhet och visning av donjonerna. Kurt Siltberg sköter tillsyn med betydande uppgifter på uppdrag av Fortifikationsverket/Statens Fastighetsverk. Statens Fastighetsverk kräver inte att besöks-målet ska vara lönsamt. De är angelägna om att Enholmen blir omhändertaget och synliggjort på ett hållbart sätt och som gör att byggnaderna och naturen inte tar någon skada. De välkomnar besökare men har inte resurser att stå för utveckling av ön. De ser hembygdsföreningen Tingstäde fästning som en förebild.

Båtklubben i Slite byggde om bryggan ca 2010. 2015 har de anlagt tre bojar.

Othem-Boge Hembygdsgörelse har museum i smedjan. De har gjort underlaget till informationen till de 13 informationsplatserna.

Länsstyrelsen i samarbete med St Fastighetsverk och Fortifikationsverket har 2015 monterat nya informationsskyltar på svenska och engelska.

Kjell Nilsson Graute gård har tillstånd att ha lammbetning och erhåller EU-bidrag. Lammen ska levereras efter midsommar.

Geocach på ett flertal platser, privat initiativ.

Under 2018 producerade Sjöfartsmuseet på uppdrag Slite Utveckling en modell i papper mache av Karlsvärds fästning. Den fungerar som en informationsgivare för besökare och främst i samband med guidning.

Slite Utveckling har organiserat utbildning för presumtiva guider.

Slite Strandby har börjat använda smedjan för konferenser.

Antal besökare:

2015: 810 personer

2016: 600 – 700 personer

2017: 695 personer

2018: 700 vuxna personer

Intresset för militär historia är stort. Men hur stor det är, är svårt att avgöra. Inom de Gotländska militära museerna är utbudet omfattande och aktiviteterna mångfacetterade. Dataspelsindustrin visar ett tydligt intresse för historia. På utbildningar inom Campus Gotland, Uppsala universitet har forskare, lärare och studenter visat intresse för samverkan. Idag sker också stora jämförelse med vår historia med dagens flyktingar. Flyktingar till Gotland har alltid kommit. Samarbete med grannarna i Östersjön är för hela Gotland angeläget. Ön Enholmen kan berätta om det svenska militärens historia under över 400 år.

2.2 SWOT - analys

se bilaga från möte 4 nov 2015, arrangerat av Statens Fastighetsverk.

3. Affärsplan

3.1 Vision

Till Enholmen åker familjen år 2030 med en båt driven av solpaneler. Den har de har hyrt av servicebyrån i hamnen. På ön möter de ryska studenter som utvecklar simuleringsspel. De övernattar i byggnad från andra världskriget som är självförsörjande på vatten, avlopp, el. I Fribergs trädgård blomstrar ätliga kulturväxter. I en av donjonen får besökaren en känsla av militärens liv på 1800 - 1900-talet. Vandrigen runt ön speglar ön historia under 400 år.

3.2 Affärsidé

- en nationell ekoturistiskt reseanledning för öns natur- och kulturhistoria.

3.3 Målgrupp

- Initialt gotlänningarna.
- F d värnpliktiga och militärer på Gotland samt militärhistoriskt intresserade
- Konferensgäster
- Natur-, militär- och historieintresserade
- Grannarna i Östersjön.
- Barnfamiljer

April – 20 juni, 15 aug – 15 okt: konferens i smedjan. Enkel övernattnig i barack. Grupparrangemeng i donjon

20 juni – 15 aug Barnfamiljer, natur-, militär- och historieintresserade. Grupparrangemang i donjon.

15 okt – 15 mars: är västra donjonen synlig med ledlampor.

3.4 Mål:

2019: 1000 besökare 2020: 1200 besökare 2021: 1500 besökare 2022: 2500 besökare

I genomsnitt 60 dagar med 100 besökare per dag gör 6 000.

3.5 Att utveckla

För att Enholmen ska bli ett hållbart och kommersiellt lönsamt besöksmål behöver såväl infrastrukturen som upplevelsen blir förstärkt. Men att enbart förbättra och förhöja upplevelsen på ön är inte tillräckligt för att antalet besökare ska öka. Antalet besökare bör öka i den takt som är möjlig beroende på tillgång till båt och entreprenörer. Dock är Enholmen en av flera kärnprodukter inom militärhistoria som skulle kunna ingå i en betydande produkt.

I Sverige är Gotland ett starkt varumärke. Internationellt är Gotland relativt okänt, förutom inom Östersjöregionen. Gotland tillhör idag inte de 10 starkaste destinationerna i Sverige. Men Gotlands Förenade Besöksnäring som arbetar tillsammans med Region Gotland om en besöksnäringstrategi har satt upp en vision att Gotland ska bli världens mest attraktiva resmål. För att Gotland ska bli en destination av världsklass ställer besökarna krav på

Hållbarhet: en medveten och tydlig hantering av mottagandet, miljön såsom sopor, stränder, vatten, transporter, boende, livsmedel.

Attraktioner; besöksmål och evenemang av internationellt intresse. Ett världsarv inom UNESCO är inte tillräckligt. Dock behöver det inte finnas flera världsarv. Däremot flera besöksmål och evenemang värda en resa.

Service; kundtillfredsställelse, kunskap, nöjdhet, alla prisklasser och alla slag av standard inom boende och transporter.

Det som gör besöksmål populära och leder till höga besöksiffror **):

- Storstad eller närhet till den,

- tillgänglighet och

- ett stort utbud av aktiviteter.

Det kan också sammanfattas med nätverksorienterad lokalisering (attraktioner drar nytta av varandra).

För att Gotland ska kunna bli ett besöksmål av världsklass bör utbudet vara i världsklass. Gotlands plats i den nordeuropeiska militära historien är central. Gotland tar idag små steg för att visa den, men genom nätverket Gotlands Militära Museer (Albatross museet, Enholmen, Lärbro Krigssjukhus, Tingstäde Fästning och Tingstäde Forsvarsmuseum) samt Fårösunds Fästning och halvön Bungenäs finns det en potential att utveckla resor. Förebild är England Heritage. Varken Gotland eller Sverige har det underlag som gör att vi kan uppnå till deras nivå. Men kunskap går att inhämta för att ta några steg och för att utveckla samarbete med researrangörer.

Slutsats: Enholmen har en potential men arbetet kan inte forceras. Utvecklingen sker i små steg kopplat till befintlig ekonomi.

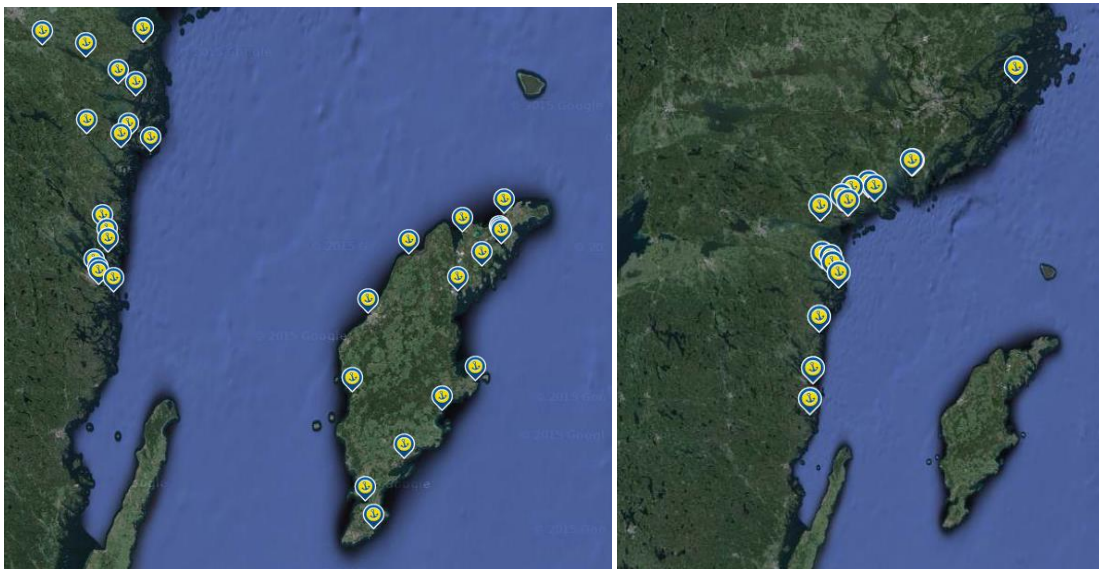
3.5.1 Hamnen - Enholmen - Slite skärgård

Tätorten Slite är inkörporten på östra Gotland. Mottagandet är väsentligt om besökaren kommer via vatten- eller landsväg. Gästhamnen bör bli uppgraderad och tillgänglig för fler båtar och för båtar som vill stanna flera nätter.

Ägare av hamnen Region Gotland. Gästhamnen arrenderar Visby Gästhamn.

Gästhamnar 2015

Naturhamnar 2015

3.5.2 Hamnen i Slite - att diskutera inför 2020-talet

Hamnen är en godshamn med Kustbevakning osv samtidigt som det är en hamn med besökare till Slite Stenhuggeri, Slite Sjöfartsmuseum, Slite Dykservice, Slitebadens Wårdshus, Fiskbaren och hotellparken. Hotellparken med scen och boulebana, i direkt anslutning, till hamnen är en tillgång som gör att området är attraktivt och utvecklingsbart.

- Toaletter, fler är önskvärda så att resenärer till Enholmen och besökare i hamnen också kan nyttja dem. Dagens toaletter är endast för gästhamnens gäster.

- Sophantering.
- Båtarna skvalpar runt. Efter nya kajen i samband med Nordstream lär förhållandena för gästbåtar ha förändrats. De skvalpar runt.
- El för charterbåtar. Innan marinen hyrde yttre piren kunde en återkommande charterbåt för 15-20 passagerare lägga till. Tillgängligheten har blivit begränsad.
- Parkering för bilar och bussar.

3.5.3 Transporter till Enholmen

Idag är det svårt att finna en ekonomisk hållbar lösning att transportera besökare till ön. Genom fiskebåtar som får och kan transportera 12 vuxna per resa går det arrangera. Likaså genom att Slite Strandby kan tillhandahålla båtar och transporter som ett komplement till sin verksamhet.

- Kurt Siltberg fiskebåt, 12 vuxna.
- Slite Strandby, motorbåt för transporter av max 8 pers plus kajaker
- Fredriksson Vägume 4 kajaker

Det blir inga fler yrkesfiskare. Diskussion med Ekmans Rederi beträffande möjlighet att samarbeta om servicebåt är dagsläget inte trolig. Men annan långsiktig lösning är angeläget att finna. Intresse finns för att titta på lösningar med eldrivna transporter. Transporter som då också skulle bli mer anpassade för funktionsnedsatta personer.

Slutsats: Samarbete med befintliga. Bevakar möjliga nya lösningar.

3.5.5. Infrastruktur på Eholmen

Bryggan är lättillgänglig. En skylt som gör att fritidsbåtar ej lägger till där passagerarbåt ankrar. Kajaker och kanoter är lätt att dra upp på från strandkanten. Att få ned avfallet för att slippa hantera förflyttning av sopor är viktigt att tänka på i samband med information om Enholmen. "Det du bär med dig tar du också med dig hem."

- Sopor, Statens Fastighetsverk ansvar
- Färskt vatten bör finnas
- Ekologiska toaletter minst två
- Markering vid bryggan för passagerartrafik

Slutsats: Nuvarande utedass får räcka. Underlag finns för förbättrad lösning.

3.5.6 Stärka attraktionskraften önskvärt

1. Mottagande/välkomnande
2. Guidning i östra donjonen och runt på ön
3. Smedjan - mötesplats, plats för egen fika om det regnar. Möteslokal för max 15 personer. Bössa - skänk en slant.
4. Två kanoner på ön som ska installeras och putsas. En interiört och en exteriört.
5. Donjonerna; tydliggöra historien och byggnadens funktion med föremål, uniformer o dyl. Viss återställning av fortet, till exempel replik av 1850 kasernboende.
6. Skattletning för barn/historisk kunskap - fysisk och teoretisk och rolig. Olika nivåer för olika åldrar eller en för samma och även för vuxna.
7. Äventyr för barn/funktionshindrade i samarbete med Campus Gotland institutionen Game, Läns museet och/eller Bergmancentrat. Kunskapsförmedling om marint reservat och/eller försvarshistoria/betydelsen av fred.
8. Punktljus på målningarna över Sveriges fästningar som finns på väggarna.
9. Eventuellt ljudeffekter.

10. Förändringar i någon form av utställningen bör ske varje år.
11. Västra donjonen kan användas som fest-/teater-/eventlokal. Bord, bänkar, stolar och andra inventarier för att möjliggöra evenemang bör vara tillgängliga på plats.
12. Paketresor med koppling till försvar, fiske, dykning, botanik, fotografi eller/och konst
13. Information om marint reservat i Slite hamn och på Enholmen
14. 24 sovplatser i nuvarande baracker med tillgång till toaletter, tvättning och matlagning
15. Badplats

Slutsats: 1-3 är genomförbart . 4 – medel söks under jan-feb. 5-12 Bidrag till det bör sökas. 13. Länsstyrelsen kommer att skylta när beslut är taget. 14. Statens Fastighetsverk arbetar för en lösning. 15 Befintlig.

3.6 Marknadsföring

Karlsvärds fästning är namnet som kommer att marknadsföra Enholmen primärt. Mål till 2022:

1. Hemsida, sociala medier.
2. Bokning genom till exempel Destination Gotland transport inkl och exkl guidning samt andra paket
3. Samarbete med Gotlands Militärhistoriska museum, broschyr, annonsering
4. Samarbetspartners; Stora Karlsö , Jakt & skytteförening, Lilla Karlsö Naturskyddsföreningen, Gotska Sandön,
5. Fler samarbetspartners: Lummelunda, guider, bussbolag, läns museet, Fenomenalen, Eventbolag
6. Bearbetning av media sociala som gammelmmedia lokalt som nationellt
7. Belysning av västra donjonen under den mörka årstiden.
8. Bearbetning av grupparrangörer, bussbolag, eventbolag, föreningar att genomföra läger och aktiviteter.
9. Hemsida med cirka 10 paket för grupper och individuella. Paketerna produceras av olika företag.
10. Evenemang, egna eller annan arrangör

Slutsats: 1-4 är etablerat och kan genomföras idag. 5-10 krävs nya resurser.

3.7 Organisation

2018: Statens Fastighetsverk har tecknat avtal med Slite Utveckling AB för visning av donjonerna. Slite Utveckling att utveckla verksamheten i ett nära samarbete med Othem Boge Hembygdsförening och Slite Intresseförening. Utvärdering varje höst. Slite Utveckling avser att finna entreprenör för genomförande.

Förslag: Förening eller nätverk bildas med representanter från Statens Fastighetsverk, Othem Boge Hembygdsförening/Sjöfartsmuseet, Kurt Siltberg, Slite Intresseförening, Slitebadens Wårdshus, Slite Strandby och Slite Utveckling.

4. Driftsplan Enholmen mot 2025

För att kunna söka offentliga bidrag för att utveckla Enholmen har Leader Gute rekommenderat Slite Utveckling att skriva en driftsplan. Den kontinuerliga driften på Enholmen svarar ägaren, Statens Fastighetsverk för. Här följer kostnader och förslag för att utveckla ön enligt affärsplan.

4.1 Hamnen

Hamnen i Slite är central. Region Gotland och alla intressenter arbetar för dess fortsatta positiva utveckling. Skylt med naturreservat Slite skärgård och Enholmen.

4.2 Transporterna Slite – Enholmen

Är det möjligt att bygga en solpanelsbåt som är lätt att använda för den som kommer med vagn eller är funktionsnedsatt.

4.3 Infrastruktur

4.3.1 Toaletter

Mulltoalett Clivus Multrum, anpassad för funktionshindrade. 120 000

4.4 Stärka attraktionskraften av Enholmen

4.4.1 Installera två kanoner och tidsenliggöra donjonerna

Placera kanonerna på lämpligt ställe i och utanför donjonerna

Redskap och tre arbetsdagar för 10 personer personal för att ställa iordning kanonerna samt städa lokalerna. I samarbete med museerna finna material för att höga värdet av upplevelsen. Sjöfartsmuseet 124 000 kr

4.4.2 Levandegöra och stärka informationen

Länsmuseet genomför ljus och ljud samt rekvisita. 400 000 kr

4.4.3 Information i smedjan om ön.

Tydliggöra modellen. 8000 kr

4.4.4 Belysning i västra donjonen

För att synliggöra ön under den mörka årstiden: Pris: 90 000 kr

4.4.5 Stärka upplevelsen av Enholmen – barn

Här kan det bli individuella projekt eller också starka samarbeten.

Ett serious game spel för såväl barn som vuxna 200 000 kr

Barnspår Pedagogiks idé utformas av Länsmuseet 50 000 kr

Samarbeta med Bergmancenter. Finna en form kring fred - krig - flykt

Film – en dokumentär förenad med historik om att bygga Karlsvärds fästning. 300 000 kr

4.4.6 Skapa praktiska förutsättningar för evenemang

Bord, bänkar och stolar. Värme genom kläder eller element

Bänkar och bord. 200 platser. 70 000 kr

Smedjan; nya stolar, duk, ny belysning. 30 000 kr

4.4.7 Renovering av barack

Baracken vid östra donjonen. Kostnad för upprustning av baracken avgör Statens Fastighetsverk.

5. Marknadsföring

Bjuda in reseföretag, arrangörer för att skapa resor. Bearbetning av media. Samarbete med Gotlands militära museer, Öarna kring Ön. Aktiv försäljning via besök och telefon, sociala medier och hemsida. Ordermottagande och offertskrivning. Uppdatering och nytryck av trycksaker.

Uppskattningsvis: 80-120 timmar per år.

6. Tidsplan

2019

Januari Slite utveckling söker bidrag för kanoner och utställning.
Februari Slite utveckling låter entreprenör driva guidning.
Slite utveckling skriver avtal med Armemuseum betr kanonerna.

Mars – maj Tillgängliggöra donjon och smedja
Ställa kanonerna på plats
Beslut betr Slite Skärgård naturreservat.

Juni
v 26 Kanonerna till Enholmen - salut!
v 27 - 32 trafik enligt tidtabell för enskilda personer.

Juli
Prel trafik 2 dagar i veckan. Två fasta turer per dag.
Enholmens dag, arrangemang av Othem Boge Hembygdsförening

Augusti - September
Lamm transporteras till ön. Går det att göra till en upplevelse?

Grupper

Oktober
Planera ny föreläsningsserie för presumtiva guider osv.
Utvärdering, uppföljning och planering.

December
Slite Utveckling lämnar rapport till Statens Fastighetsverk.

2020

Muddring kan vara aktuellt. Beslut och finansiering Statens Fastighetsverk.

7. Ekonomi

Slite Utveckling har under 2014-2017 kunnat genomföra verksamheten på Enholmen utan överskott.
Verksamheten under 2018 generade ett underskott på 30 000 kr.

Bidrag att söka:

- Allmänna arvsfonden söka för att utveckla kunskapsförmedling för barn och ungdomar med och utan funktionshinder. Samarbetsprojekt hembygdsförening, läns museet och programmet för spel vid Campus Gotland.
- EU-bidrag 50/50 Statens Fastighetsverk - för upprustning av kasern, tältplatser, ekologiska toaletter, drickbart vatten samt informationsmaterial. Ej möjligt enligt Statens Fastighetsverk.
- Leader Gute
- Region Gotland ger utvecklingsmedel till entreprenör. De bekostade upprättande av affärsplan.

- Armemuseum, Arbetlivsmuseum, Riksantikvarieämbetet till utställning och aktivitet skattletning samt uppdatering och förnyelse av bok Bengt Hammarhjelm

- Svenska Institutet Östersjöenheten, undersöka möjligheterna att utöka chartertrafiken med båt Lettland, Litauen, Estland samt på sikt finna kryssningstrafik.

8. Genomförande

I nuläget är det inte ekonomiskt försvarbart att investera i samtliga förslag. Det krävs en kraftsamling i stort format för att finna den mängden av besökare som kan finansiera de insatser som är önskade. Det sker också en kontinuerlig förändring och därför är det inte motiverat att idag lägga en tio-årsplan.

2019

Slite Utveckling söker medel för att finansiera iordningställande av de två kanonerna och putsa upp donjoner och smedja för visning och konferenser.

Slite Utveckling i samarbete med entreprenörer organiserar guidade turer för enskilda och grupper såsom tidigare år samt uppmuntra nya gruppaktiviteter.

Statens Fastighetsverk undersöker möjligheterna att bygga om barackerna för gruppaktiviteter.

Statens Fastighetsverk undersöker möjligheterna att ge förutsättning för evenemang med bord och stolar i någon av donjoner.

Nätverk eller förening bildas med representanter från Statens Fastighetsverk, Othem Boge Hembydsförening/Sjöfartsmuseet, Kurt Silberg, Slite Intresseförening, Slitebadens Wärdshus, Slite Strandby och Slite Utveckling.

Nätverket arbetar för att finna projektmedel för att utveckla ytterligare delar inom driftsplanen.

9. Källor

Muntliga källor:

Achtung Reklam, Martin Preis

Bergmancenter, Elisabet Edlund och Cristina Jardim Riberio

Hans Hörlin f d Gotska Sandön

Gotlands Förenade Besöksnäring, Monica Frisk

Försvarmuseet Tingstäde div personer

KA3 kamratförening

Länsstyrelsen Gotland, Gotska Sandön, Petter Rimfors

Lärbro Krigssjukshus, Clay Vinberg

Region Gotland, Mats Jansson

Sjöfartsmuseet Slite

Sjövärnsåren div personer

Stor Karlsö, Ann Melin

Svensk Kulturarv, Lena Sjölin

Tillväxtverket besöksnäringen fd turistchef Gotland och Dalarna, Cecilia Österlind,

Tingstade fästning div personer

Med flera personer inklusive besökare på ön.

Skriftliga källor:

Visit Sweden Trendrapport 2018

Kulturarvsturism – för vem och i vilket syfte? Caroline Andersson och Karin Feinhals Magisteruppsats Lund 2007

***) Attraktionskraft - En studie om Kalmar Slotts utvecklingspotential Författare: Lisa Erskjans Malin Fredriksson, ht 2008 Högskolan i Kalmar BBS

Rapporter:

Statens Fastighetsverk skrev rapport 2007: Kostnader för att bevara och levandegöra försvarsanläggningar 231-1087/06, bilaga I.

Gotlands Museum i samarbete med Länsstyrelsen och Slite Utveckling AB har genomfört rapport

Liv och rörelse, att levandegöra Enholmen. Diariern AD 2012-0094. Ett underlag för utveckling av ön.

Fortifikationsverket har 2013-04-12 upprättat ett vårdprogram som innehåller övergripande mål - att bevara helhetsmiljön med den gamla fästningsruinen, bebyggelseämningar från 1700- och 1800-tal, batterierna från 1800-talet och försvarsanläggningar från 1900-talet.

Vårdprogrammet fastställer målet med förvaltning av det statliga byggnadsminnet.

Fortifikationsverket har gjort en restaureringsplan över växtligheten, vilken Kjell Nilsson ansvarar för.

Underhållsplan saknas för ön.

Slite Utveckling 201811mj